

הרשמיים. לא יכולתי להעלות הרבה בזכרוני מלבד משהו על אודות קביעת מזקפים * לאורך הדרך; אבל דומה היה לי כי אין בידי כל אנשים למזקפים כאלה וכל נהגים מיותרים למטרה כזו. לעומת זה עלתה על דעתי מחשבה אחרת, כי במקרה שאשמע בעוד מועד על התקפה מתקרבת, יהא רצוני הדבר להפעיל מיד את מכונית-ההבטחה שלי. אולם אם כך, מה תועלת לשלחה בראש, או לקבעה להגנת איזו נקודה שאולי לא יפנה אליה האויב כלל? לא, עלי להכניס תיקונים בסדר-מסעי, ועל כל פנים דבר אחד ברור לי, שמכונית-ההבטחה שלי צריכה להיות תחת ידי, בדיוק מאחורי מכונית. במקרה שנתקל פתאום במכונית משוריינת של האויב אקבע מכונית-משא פנויה שתצא לפנינו, מתוך כוונה אחת ויחידה לחסום את הדרך בפני האויב. אבל מה בנוגע לכל אותן הדרכים הראשיות המסתעפות באגפיי? ארבע מהן מצפון, שתיים מדרום – שש לכל הפחות. כיצד אוכל לשים מזקפים עליהן? כיצד אוכל לחסום אותן לזמן-מה? בנקודה זו נצנצה מחשבה בלבי. אולי כדאי להשתמש במכוניות המשא הקדמיות שלי כבמחסומים עד עבור שאר הפלג שלי? או, טוב מזה, אולי יכול אני להטיל על תת-הפלג הקדמי שלי – בן שש מכוניות – את הבטחת הדרך, לפי הוראותי? אבל מה פירושו של דבר למעשה? עלי להראות בדיוק למפקד תת-הפלג על גבי המפה את הדרכים הבאות בחשבון, ומשנתקרב אליהן יבדיל הוא מכונית-משא אחת להתקדם כדי מאה, ואולי מאתיים מטר, בדרך הצדדית שאנו עוברים על פניה. הנהג יסוב את המכונית במקום מתאים וישאיר אותה לרוחב הדרך. הוא עצמו יכנס לבין השיחים ויכסה על המחסום ברובהו. אבל אם הוא יותקף, איך יודע לי הדבר? טוב, איפוא, הרי כאן נהג-המשנה. יכול הוא להמצא באיזה מקום שהוא באותה דרך והוא ירוץ חזרה אל חלקת נווה חיים ויזהיר אחד מרוכבי-האופנוע או יקפוץ בעצמו לאחת ממכוניות המשא בעברן. ואם לא נותקף, כיצד אקבץ חזרה את כל כלי-הרכב האלה? סבורני, כי שני רוכבי-האופנוע במאסף של השדרה יוכלו למלא את התפקיד הזה. כן, נדמה לי שזוהי תכנית בריאה. משמגיע כל תת-פלג אל ראש השדרה יכול הוא לקבל עליו את חובת הבטחת הדרך. הסברתי את תכניתי למפקדי תת-הפלגים ומסרתי להם את פקודותי. קבעתי את סדר המסע לאור רעיונותי החדשים בנוגע לתפקיד מכונית-ההבטחה שלי ויצאנו לדרכנו.

הכל התנהל בהתאם לתכנית, וראש-השדרה הגיע לנקודה ב. ובעוד אני מתחיל לחשוב כי הפעם לא נותקף, והנה בא כחתף אחד מרוכבי-האופנוע שלי ונהג-מכונית על אוכף-המשנה. נהג זה היה נרגש מאד, ובקושי יכולתי להבין מתוך דבריו ששתי מכוניות משוריינות של האויב התקרבו אל מכונית-המשא שלו שהוא שם אותה לרוחב הדרך סמוך לנקודת ק. איש אחד יצא מתוך המכוניות המשוריינות והיה בדעתו לקשור חבל-סחיבה אל מכונית-המשא, ובו ברגע נהרג ביד נהגנו השני, והוא, הנהג הראשון, חש אלינו חזרה להביא את החדשה. מיד שלחתי את מכונית-ההבטחה להתקדם לנקודת-ההתקפה ומסרתי פקודות לכל שאר מכוניות-המשא לפנות ימינה ולעשות דרכן אל בית עוגן. אחדות מהן התקדמו ישר ופנו לימין דרך גורן האטד, אחדות שמו פניהן לדרך יער השדה ופנו אל בית עוגן בעברן על פני ברכת בית ים. המכונית האחרונה לעזיבת חלקת נווה חיים היתה מכונית-ההבטחה, ומפי הקורפורל הממונה נודע לי, שלפני עזבה את המקום שלחה למכוניות המשוריינות של האויב כמה יריות מוצלחות מן הרובה האנטי-טנקי. סרז'נט-הפלג שלי התקדם והגיע אל בית עוגן, וכבר היה מכנס את המכוניות בבואן; המשכנו בדרכנו מבלי שנתקלנו בשום תקלה נוספת והגענו לבסוף למחנה-הפצנו.

החלום הרביעי. רוצה הייתי לשדל עצמי כי כל זה היה, אחרי הכל, רק סיוט-לילה בלבד. הפלג שלי, בן 20 המכוניות הטעונות משא, היה ערוך על פני חלקת נווה חיים וראשו בפרשת-הדרכים המסומנת ב-ג. המכוניות מצאו מחסה מתחת לעצים; ומפקד-הפלוגה שלי עזב זה עתה את המקום; פקודותיו נראו לי ברורות. ידעתי כי האויב וצבאותינו אנו מתנגחים

* מִן־קֶף (piquet) – משמר זקיפים.

במרחק כמה מלין צפונה, והיה עלי לחנות במשך כמה שעות עד שיחשך, ולהשתמש לכך בדרכים המהוים את המשולש של עפרה. מפקד הפלוגה שלי העיר לי בהפרדו: «ראה, אל תשכח לאחוז באמצעים מספיקים להבטחתך, ביחוד מפני מכוניות משוריינות של האויב». הבעיה נראתה בעיני פשוטה למדי, ואני ידעתי כי ספרי השימוש הרשמיים מדגישים ביותר את ערך הסיוור. עלי איפוא לערוך סיוור, ועל סמך זה לחבר את תכניתי.

ראשית כל נתכוונתי לחקור, איזו משלוש הדרכים נותנת את ההסתור הטוב ביותר מן האויר. בלוייתו של סרג'נט-הפלג שלי הסעתי את מכוניתי לאט מסביב למשולש, ושנינו באנו לידי מסקנה, שיכולים היינו להשתמש בשתי הדרכים המהוות את הצד הצפוני של המשולש. השאלה השניה שביקשתי לפתור היתה שאלת מחסומי הדרכים. אכן בקי הייתי בענינים אלה וידעתי, למשל, שאמצעי ההגנה צריכים להיות «מקיפים». לא יכולתי להמנע מרגש הבטחון שנבע מידיעתי את הענין, וצני השתמשתי בהזדמנות להסביר לסרג'נט-הפלג שלי, מה פירוש הגנה «מקפת». אחרי כן שמנו פנינו אל פרשת הדרכים המסומנת באות א, ושם החלטתי לשים בנקודה זו מכונית-משא, שתשמש מחסום מכל התקפה, אם תבוא, מצד שני המבואות הצפוניים. אחרי-כן פנינו לנקודה ד, גילינו שם «מקום נהדר» ונכנסנו לדיון בתכנית לפרטי פרטיה. ירדתי לתוך התעלה ושמתי לבי אל שדה-האש הנהדר. לאחר שגמרנו בעמדה זו התקדמנו לאורך חלקת נוה חיים לסביבות הנקודה ה. כאן מצאנו שוב מקום מועיל מאד, מתאים לקבוע שם מכונית-משא כמחסום בדרך ולכסות עליה באש רובים. עתה החלטתי לפנות אל צומת הדרכים ו, ועל דרכנו שמחתי מאד לראות, כי נהגי ניצלו את שעת ההמתנה לשם טיפול במכוניותיהם. אך הגעתי לצומת והנה נפתעתי, ולא מעט חרדתי, בשמעי ממרחק לא רב ביותר קול יריות של מכונית-יריה בלויית קול צעקות-אנשים. סיבבתי את המכונית לאחור, ומשהגענו לפרשת-הדרכים ג נודעעתי מאד בראותי שתי מכוניות משוריינות של האויב מקצצות בפלג שלי. איזה מזל רע! ואחרי הכל הלא זה רק כחצי שעה שאני עורך את סיוורי. הלא כן כתוב בספר, כי יש לערוך סיוור. האם התמהמהתי יותר מדי בכך?

החלום החדשני. נדמה לי כי זה אך התנערתי מחלום-בלהות. בהביטי סביבי שמתי לבי לארשת המבוכה בפני סרג'נט הפלג שלי העומד ומחכה לפקודות. בן רגע שבתי להכרתי. המצב היה אותו המצב בדיוק, כמו בחלום הקודם. מכונית מפקד הפלוגה שלי הלכה והתרחקה מהר בדרך הפונה דרומה. «שים לב ונקוט באמצעי זהירות מספיקים להבטחה מפני מכוניות משוריינות של האויב», כך היתה הערתו האחרונה. נראה היה לי כי יש לבצע סיוור ולערוך תכנית. זכרתי כי חלמתי פעם חלום, בו נתקף הפלג שלי תוך כדי סיוורי. מילא, את «המשחק» הזה אמנע על נקלה. עלי לשים מחסומי-דרך מיד. די להציץ במפה כדי לקבוע את המקומות המתאימים, פחות או יותר. ואגב, למה לא אערוך אה תכניותי על פי המפה? אמנם המפה לא תוכל להאיר עיני בכל דבר, אבל אחרי שאתבונן סביב אוכל לשפר או לשנות את התכנית שערכתי ע"פ המפה. והסיוור מה יהיה עליו? בכך, לאחר שאטמן לי את תכניתי לפי המפה, עוד יהא הדבר תלוי בשנים או שלושה מקומות, לפי שהם נראים במציאות. למשל, לפי המפה נדמה לי, ששתי הדרכים המהוות את צפון המשולש נותנות מחסה טוב ביותר למכוניותי; עלי להיכח בדבר מתוך סיוור. על כן מסרתי פקודותי לסרג'נט-הפלג, לאמור: תת-הפלג מס' 1 יבדיל מיד מכוניות-משא לשמש מחסומים במקומות, שקבעתי אותם, כפי שאזכור ברור, בחלומי הקודם, ואני אבדוק אותם אחר-כך. כן הסברתי שאני יוצא מיד לבחון את שתי הדרכים, אשר בהם יש בדעתי לקבוע את מקום-חניית כלי-הרכב. אני אסתלק רק לזמן קצר, וכל מפקדי תת-הפלגים והלנס-קורפורל הממלא מקום מפקד תת-הפלג מס' 1 צריכים להזדמן עמי בפרשת-הדרכים ג בעוד חמש דקות, כדי לקבל הוראות סופיות. אחרי שסיירתי את שתי הדרכים מצאתי אותן רצויות, והוריתי למפקדי תת-הפלגים להתקדם בכלי-רכבם למקומות-החניה הנועדים להם. מפקד תת-הפלג מס' 1 הודיעני זמן קצר אחר כך כי כל

המחסומים העמדו במקומם, ואני החלטתי להלוות אליו לשם תיור-בדיקה מיד. ראשית ביקרנו את פרשת-הדרכים א. המכונית תפסה את פרשת-הדרכים לךחבה, ואני שמתי לבי לתעלות המצוינות ולגדרות ההגונות אשר מכל צד; ומלבד זה היו שם כמובן גם העצים. קבוצת רובאים של נהגי-משנה נועדה לכיסוי המחסום באש. נוסף לזה נקבע צופה במרחק-מה משם, בשדה, שעליו להזהיר באותות מוסכמים על התקרבות האויב. הבעתי לקורפורל את שביעת-רצוני מסידוריו והפלגתי הלאה בדרכי, לבקר את המחסום הקרוב. טרם הרחקתי לכת והנה קול צעקה, והיה ברור כי מכוניותיו של האויב מתקרבות לפרשת-הדרכים מצפון. מקץ רגעים מספר נעצרו שתי מכוניות משוריינות של האויב, זו בצד זו, מול מחסום-מכונית-המשא שלנו. נתתי פקודות בקול לנהגינו, להסיע את מכוניותיהם. ואז קרה האסון. בעוד הנהגים מנסים לעלות על מכוניותיהם ולהסיען, כיסו המכוניות המשוריינות של האויב את שתי הדרכים באש מכונית-יריה. לא היתה לנו כל תקווה להמלט; ואז הבנתי שמחסום-הדרך הועמד באופן, שלאויב נשאר שדה-אש פתוח על פני כל הפלג. אותו רגע נתעלפתי.

החלום השני. עיינתי במפה ושקלתי, מה תכנית אערוך כדי לחנות בשטח הקטן שנקבע לפלג שלי ולהבטיח אותו. שטח זה היה בצורת משולש שצלעותיו הן שלוש דרכים במקום מיוער היטב. נדמה היה לי כי שמעתי פעם, או קראתי, או חלמתי על בעיה כגון זו, ובמקרה ההוא מצא אסון את מפקד הפלג מפני שזלזל בכמה נקודות מסוימות של האימון הטקטי האלמנטרי. ומה מוזר היה הדבר: נקודות אלו היו ברורות בזכרוני, ואני החלטתי להשתמש בכל ידיעותי למילוי התפקיד אשר לפני. ערכתי מהר תכנית לפי המפה והבדלתי תת-פלג לקבוצת מחסומי-דרך. הנקודות שציינתי היו: I, II, T, I, II. על ידי סיור נוכחתי כי שתי הדרכים הצפוניות במשולש שלי נותנות מחסה טוב ביותר מפני תצפית-אוויר; כינסתי את מפקדי תת-הפלגים ומסרתי להם את הוראותי האחרונות; אחרי כן ביקרתי את המחסומים והוספתי כמה תקונים במצבם וכן בהרכב קבוצות-הכיסוי. שמתי את מכונית ההבטחה שלי בנקודה מרכזית בפרשת הדרכים ג, שמכאן יכלה לשמש תגבורת מהירה ככל האפשר לכל אחד מן המחסומים. לא עבר זמן רב, והצופה שנקבע לפני המחסומים אשר בשני המבואות הצפוניים נתן אות-אזהרה, ואני הייתי קרוב למדי למקום ויכולתי לראות כי שתי מכוניות משוריינות מתקרבות למחסום השמאלי. פקדתי על נהגי לוזו, ומכונית-ההבטחה שלי יצאה לפנים, לכסות על המחסום. האויב המטיר צרורות-אש ממכונית-יריה, אולם המחסומים העמדו באופן שהמכוניות שלי היו מחוץ לשדה האש של האויב. לא איבדנו רגע ופנינו דרומה. נוסף לגוש העיקרי של הפלג הצלחתי למלט גם את מחסומי-הדרכים, חוץ מן השנים אשר למול פני האויב. אלה נשארו, כמובן, מאחורינו, והקורפורל הממונה על המקלע שלי סיפר לי אחר כך, שבטרם עזבו את המקום הצליחו אנשינו לשלוח כמה וכמה יריות מוצלחות אל המכוניות המשוריינות.

היקיצה. מצאתי עצמי הופך והופך בזכרוני פרקים מחלומותי הקשים. היה מקום לעיון, אם פתרתי כהוגן את הבעיות שעמדו לפני, או שהנצחון היה למכוניות המשוריינות. ואולי היה מקום להרהר על פעולתם של שני הצדדים. תמה הייתי, מה זממו שתי מכוניות משוריינות אלו בשוטטן בשטח-העורף. מובן שילה יירו בכל מטרה מתאימה המזדמנת להן, אבל מנקודת-ראות של האויב – אולי חשוב מזה לעורר מבוכה, שהיא נשק אדיר במלחמה. אילו היה כל טרנספורט ממונע נאלץ לשנות את כיוון מהלכו, או להחליף את מקום חנייתו בשעת הופעת שני כלי-רכב משוריינים, הרי ברור שסכנת המבוכה היתה גדולה. והרי, לאמיתו של דבר, אין שתי מכוניות משוריינות הנעצרות לפני מחסום בדרך אלא כשתי צפרים יושבות מול קנה-רובה אנטי-טנקי מכוון היטב. נמצא, שבמקום לשנות את כיוון דרכי, או לשנות את מקומי, טוב אולי יותר לגשת לבעיה לא רק מבחינת «הֶשֶׁב מִפָּה», כי אם גם מתוך נאמנות לכלל «קיים את שליחותך». ורק אם פתרון זה הוא למעלה מכוחי עלי לנסות ולמלט את כלי-רכבי.

רוסיה הסובייטית במלחמה

קפטן סיריל פולס הוא המומחה הצבאי של ה"טיימס" ופרשן-צבאי ברדיו הבריטי. בחוברת ב"ג של מערכות פירסמנו מפרי-עטו שני מאמרי-הערכה על הצבא הגרמני ועל הצבא הצרפתי, ובחוברת ז' — "לקח משדה-המערכה הצרפתי". בזה אנו מביאים כמה מהערותיו על הצבא הסובייטי והאבקות, — מועתקים מן ה-*Illustrated London News*, אוגוסט 1941.

בקיאותי בעניני הצבא האדום היא רחוקה מן השלמות, ואין אני יכול לכתוב על נושא זה אלא בקיצור. המטה הכללי הרוסי מחזיק בכל תוקף בשיטת ההתקפה, בדומה לגרמנים. לעומת זה מעונינים הרוסים פחות מן הגרמנים בהכרעות מהירות ביותר, במה שקורין בלשון המקובלת בשם "מלחמת בזק". הם מיחסים ערך רב יותר להכנה ארטילרית יסודית ואינם בוחלים במלחמה של שחיקה הדדית, אם רק סבורים הם שעל ידי כך יגיעו אל מטרותם. להלכה, אם לא למעשה, אין הם יודעים רחמים בבחירת התפקיד ליחידותיהם. כוח הנשלח לתנועת איגוף או הקפה — גותנים לו אספקה לשנים או שלושה ימים ואומרים לו כי אין הוא יכול לקוות לקבל עוד ועליו להושיע לעצמו ככל אשר יוכל, אחרי שימלא את תפקידו; אם ינותק ויושמד הרי רע ומר, אבל העיקר הוא, שהתפקיד יבוצע היטב. בשעת התמרונים הבריטיים לפני שנים אחדות ביצע מפקד הצד האחד תנועה מפתיעה ונועזת ביותר, בשלחו דיביזיה אחת במכוניות הרחק אל ערפו של האויב. מישהו העיר אז לנספח הצבאי הרוסי בעת ההיא, כי דיביזיה זו תנותק בצורה קשה והיא עלולה להשמד כמעט. תשובתו היתה: "היא תעשה את שליחותה. צורת-תמרון כזו הולמת את מושגינו אנו".

הטקטיקה הרוסית בפעולת הטנקים נראית זהירה יותר מזו של הגרמנים. בהתקפה נגד עמדה מבוצרת הולכים טנקים קלים או בינוניים בראש חיל-הרגלים או מלוים אותו, והם מחופים באש ארטילרית. רק לאחר שקו-ההתנגדות הראשי נתפס על ידי חיל-הרגלים נשלחים הטנקים הכבדים, או הכבדים-למחצה, להשיג את חיל-הרגלים של האויב ולהעמיק-לחדור אל תוך מערכותיו. בדומה לגרמנים, חושבים הרוסים במושגים של מלחמת המונים, אשר בראשם הולך "עוקץ" ממוכן ומצויד כהלכה. שמתי לבי לדעה מהלכת, כי בנידון זה טועים הרוסים, שהם מגבבים על חזיתם המון פיות של הולכי-בטל שיש לכלכלם, וכי בהתחשבות עם שטחיהם הפתוחים הגדולים עליהם לבטוח אך ורק במלחמה של תנועה מהירה המבוצעת על ידי כוחות ממונעים ביותר, אם משוריינים ואם לאו. ואולם נדמה לי, כי הנחה זו נובעת מתוך תפיסה עיונית בלבד, שאין לה כל מגע עם המציאות, על כל פנים בכל הנוגע להגנה. משעה שאתה מתחיל למִפֵּן ולמַנֵּעַ את הצבא בקנה-מדה הגון, עליך להקים את כל המיתקנים לאוצרות דלק ומחסנים, למכוניות-דודים נושאות דלק (הכפותות לדרכים יותר משאר כלי-רכב), לבתי מלאכה וכל השאר. הטנקים עם בית-קיבול הדלק הגדול שלהם ושל קרוניות-הדודים המלוים אותם מסוגלים אמנם לעשות דרכם בקמפניה קצרה בנשימה אחת; ואולם מקץ שבועות אחדים של קרבות קשים ושל תנועה מהירה יש הכרח להפעיל את מנגנון קו-התחבורה. אם אתה מתרכז בכוחות מוביליים בלבד ומזלזל במה שקורין בשם "סתימה" על ידי המוני חיל-רגלים וארטילריה, על כרחך אתה מניח פרצות גדולות בחזית; ואם יש לך עסק עם צבא גרמני, בכוחותיו המוביליים האדירים ובהעזתו בהתקפה, מצוא תמצא אותם מסתננים בעד הפרצות האלה, כדי לכבוש את המיתקנים אשר בערפך.

אשר הם בלבד יכולים לקיים את הכוחות המוביליים שלך בשדה. לולא העמידה רוסיה כנגד המוני האויב המונים משלה, בצד הכוחות המשוריינים ושאר הכוחות המוביליים, ודאי שהגרמנים היו מגיעים למוסקבה, לנינגרד, קיוב, — ואולי גם לחרקוב — מקץ חודש אחד למלחמה.

הקמת צבא-המונים ברוסיה אינה בשבילה אלא שאלת ציוד בלבד. עוד לפני שנתים היה לרוסיה בשדה צבא של שני מיליונים בקירוב, ומהם 75 אחוז באירופה. אין ביכלתי לקבוע, מה גדול היה הצבא המגויס עד יוני 1941, ואולם היה לה בעת ההיא צבא-מילואים מאומן או מאומן-במקצת בשיעור של יותר מ-12 מיליונים. ודאי שמספר האנשים בגיל-הצבא בארץ הוא פי שלושה מזה, בערך, אולם אין כל סיכויים לזיין יותר מחלק מהם, ואף אין בזה צורך לפי שעה. בנידון זה יש יתרון גדול לרוסיה על גרמניה; כי יש לה הרבה יותר אנשים בגיל צבאי, שיכולים להמשיך בעבודתם בשדה ובבית-החרושת. אף הנשים היו עסוקות שם תמיד בעבודה חקלאית, ובזמן האחרון נכנסו הרבה נשים לתעשייה, ולעתים גם למפעלי התעשייה הכבדה. אכן מבחינה אחת נלחמת רוסיה על הזמן; זקוקה היא לשהות בשביל להחלים ממכת-האפתעה הראשונה שנתנה את היזמה בידי הגרמנים, המחזיקים בה מאז*. ואילו מבחינת מצב התעשייה הכבדה שלה נשקפות לה ודאי סכנות חמורות במלחמה ממושכת, המכלה אספקה בשיעור עצום.

רוצה אני להוסיף דברים אחדים בנוגע לטקטיקה האוירית של הרוסים, הנבדלת בהרבה מזו שלנו, כשם שיש הבדל בתנאים של שתי הארצות. הטקטיקה הרוסית אינה גורסת התקפת-אויר על הכוחות הקדמיים של האויב כשהם נמצאים במגע עם כוחות הקרקע של הרוסים. סבורים הם כי מטוסים מנמיכי-טוס או צוללים עלולים להפגע באש התותחים ומכונות-היריה, הן שלהם והן של האויב, ואילו הרעשת מטרת כאלו מגבוה — כמעט שאין בה מועיל. תפקידם של מטוסי-קרב ושל מפציצי-סער קלים בהתקפה או התקפת-נגד הוא להשתער על הארטילריה של האויב, על תחבורתו ועל הרזרבה הסמוכה, ואילו מפציצים בינוניים, מוגנים על ידי מטוסי-קרב, מתקיפים כוחות רזרבה מרוחקים יותר. למפציצים הכבדים נועדו כמובן תפקידים אסטרטגיים, אולם יש להעיר שבמערכה זו לא מלאו מפציצים מרחיקי-טוס תפקיד אסטרטגי גדול, פרט לפעולות בפלוישטי וקונסטנצה. אם תבוא שעת-נופש, ודאי שפעולה זו תגדל הרבה; אולם נראה הדבר, שכל עוד נמשכות הפעולות האקטיביות, וכל עוד הצבא האדום נלחץ קשה, חושבים הרוסים ענין זה למותרות. עליהם להשיג תוצאות מהירות במחיר אשקעתם, בעוד שפרי פעולה אסטרטגית של הפצצת בתי-חרושת, בתי-זיקוק וכיוצא באלה, לא יאסף לעתים אלא מקץ חדשים. חיל האויר הוא חלק מן הצבא האדום, והוא נלחם בצותא עם הצבא, כלשון הרוסים. כן יש מקום להניח שכוח הצנחנים הגדול, המונה לפי השמועה כ-100,000 איש, מאומנים לכך במיוחד, נוצל עד עכשו במידה מועטת, והוא יוטל לתוך המערכה רק במקרה של אופנסיבה-נגדית שתתפתח באופן רצוי. הרושם הכללי שנקבע אצלי ביחס לצבא זה, שלא ראיתיו מימי, הוא, שהוא נופל מיריבו האדיר בפרטים, בדיקנות, באימון מוקפד, בשכלול, ואולם זהו כוח מאורגן היטב, אשר צרכיו חושבו היטב והוא מתאים, בכל אופן, לארץ ולתנאים שבהם הוא נלחם. ואין זה נראה כלל שהתמורה במשטר הארץ, או השינוי בזיון ובטקטיקה, פגע לרעה אף בצורה קלה ביותר ברוח-המלחמה הרוסי המובהק, הנודע לתהילה מאז ומקדם.

* אכן חל שינוי במצב זה מאז נכתב המאמר. — המ'.